

אורות בכרמל

ישיבת "אור וישועה" חיפה

אייר תשפ"ו

התקווה לריבונות יהודית בארץ והשיבה לירושלים ולמקדש. מסיבה זו, ימי העומר הפכו לימי אבל לאומי המבטאים את קריסת הקומה הלאומית של עם ישראל (יבמות ס"ב): "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא, ואיתימא ר' חייא בר אבין: כולם מתו מיתה רעה".

והנה, פלא עצום מתרחש בדורנו. הקדוש ברוך הוא בהשגחתו הגלויה מחזיר אותנו לארץ ישראל, ובאותם ימים ממש, ימי האבל שמיד אחרי פסח, אנו זוכים לעצמאות, ומספר ימים לאחר מכן - לשחרור ירושלים! אותם ימים שהיו במשך אלפים שנות גלות בהיסטוריה היהודית ימי אבל הופכים לנגד עינינו להיות ימי חג לאומיים וימי שמחה. עם חידוש העצמאות הלאומית, האבל מפנה את מקומו לשמחה בהדרגה ואנו חוזרים אט אט אל הייעוד המקורי של ימים אלו - ימי קדושה והתעלות.

המעברים ההיסטוריים האלו מתרחשים בהדרגה ולא בבת אחת, אך אנו רואים בעינינו כיצד ימי העומר חוזרים להיות ימי בניין לאומי.

מהי ירושלים על שחרורה אנו חוגגים? מהי משמעותה הפנימית עבור אדם יהודי? כדי להבין זאת נתבונן ביום בו איבדנו אותה. חז"ל מציינים שבשבעה עשר בתמוז אירעו חמישה דברים קשים לאבותינו ואחד המרכזיים שבהם הוא שהובקעה ירושלים. זהו

יום ירושלים - משמעותו ההלכתית ההיסטורית והתורנית

הרב אליהו רחמים זייני שליט"א - נשיא הישיבה

אנו נמצאים בעיצומם של ימי חודש אייר, ימים של גאולה והוד, בהם אנו חוגגים את יום העצמאות ויום שחרור ירושלים. בכדי להבין לעומק את גודל השעה עלינו להתבונן תחילה

על התקופה כולה בראי ההיסטוריה היהודית. עיון בתורה מבהיר לנו שימי ספירת העומר, הימים שבין חג הפסח לחג השבועות, לא נועדו להיות ימי אבלות כלל. במקורם אלו הם ימים של קדושה בהם אנו עוברים מהעצמאות הלאומית לה זכינו ביציאת מצרים אל העצמאות הרוחנית הבאה לידי ביטוי שלם במתן תורה שבשבועות. יש כאן תהליך של עלייה רוחנית מתמדת, מדרגה אחר מדרגה.

אולם, במהלך ההיסטוריה, כאשר הממד הלאומי שלנו התמוטט והעצמאות

הלאומית קרסה, הקדושה הזאת הפכה לטרגדיה וסבל. בימים אלו נוהג עם ישראל במנהגי אבלות על מותם של תלמידי רבי עקיבא, שקריאה מעמיקה בדברי חז"ל מלמדת אותנו שהיו למעשה לוחמיו של בר כוכבא שנפלו במרד כנגד הרומאים (וכפי שהארכתי להוכיח ב'עץ ארז' ח"ב עמ' 221 - 333). מותם לא היה אסון של הפסד במלחמה "בלבד" במחיר דמים נורא אלא היווה חורבן מוחלט של הישוב היהודי בארץ, וגניזה של

”
עם חידוש העצמאות
הלאומית, האבל מפנה את
מקומו לשמחה בהדרגה ואנו
חוזרים אט אט אל הייעוד
המקורי של ימים אלו - ימי
קדושה והתעלות

לומר הלל בלי ברכה - רק כדי להנציח את אותו חשש של הרבנות, שלא העזה לברך!". וכך, בכל שנה, חזר שוב ושוב על אותה הצהרה.

דבריו של אותו אדמו"ר מבטאים את האמת ההלכתית הפשוטה והטהורה אותה אנו מוצאים בדברי הפוסקים לאורך הדורות: נס ציבורי של שחרור לאומי בו האומה יוצאת מעבדות לחירות מדינית בארץ ישראל, מחייב על פי התלמוד וההלכה הפסוקה אמירת הלל בברכה. הקמת המדינה ושחרור ירושלים הם איפוא שלבים משלימים של אותו מהלך גאוני עצום של שיבת ציון. מי שמכיר בנס של יום ירושלים ומברך עליו בשמחה חייב מן הדין להכיר בגודל הנס של יום העצמאות, ואין כל מקום להפרדה המלאכותית, שנוצרה מסיבות פוליטיות ומחשש מהציבור האנטי-ציוני, בין ימים וניסים אלו.

החיבור שלנו לירושלים הוא קיומי, מוחלט, ואינו ניתן לניתוק או למשא ומתן. הוא עמוק כל כך שהוא מפעם בחוזה אפילו בליכם של יהודים הנראים, כלפי חוץ, כרחוקים מתורה ומצוות. במעמקי הנשמה היהודית, גם זו שלכאורה התרחקה משמירת מצוות מלאה, ירושלים נותרה קודש קודשים שעליו לא מוותרים לעולם.

כדי להמחיש עד כמה עמוק טבוע בנו קשר זה, חשוב לספר סיפור אמיתי שאירע לפני זמן מה. אחד האלופים הבכירים של צה"ל התארח בוועידה בינלאומית בשווייץ. לאותה ועידה הוזמן גם שגריר ירדן. כאשר הגיע תורו של הנציג הישראלי, אותו אלוף, לשאת את דבריו - השגריר הירדני קם באופן מופגן מכיסאו וביקש לעזוב את האולם לאות זלזול.

אולם אותו אלוף, השולט היטב בשפה הערבית, פנה אליו ישירות וביקש ממנו מול כולם: "אנא, הישאר. תן לי לדבר". השגריר הירדני שהופתע מהפנייה הישירה והבטוחה החליט להישאר במקומו. ואז, לעיני כל משתתפי הוועידה הבינלאומית, אמר לו האלוף את המילים הבאות: "הקשב לי היטב: אם כדי להשיג שלום, אתבקש לוותר על תל אביב - אולי אסכים. אבל על ירושלים - לעולם לא!".

השגריר הירדני הביט בו בהשתאות, והשיב לו תשובה המסכמת את כל מהותו של העימות שלנו עם אומות העולם: "עם אדם מאמין כמוך - אני מוכן לדבר".

אומות העולם, והעולם הערבי ביחוד, מכינים היטב את שפת האמונה. הם מכינים

"שתוק! אני משלם לך את המשכורת!". תשובתו של הרב הראשי הייתה מוחצת ומלאת גאווה יהודית אותנטית: "אתה לא משלם לי את המשכורת! זה לא הכסף שלך, ואני גם לא צריך אותו!". הוא אף נידה את בן-גוריון, על כך שהעז לבזות אותו בעודו הרב הראשי לישראל, בפומבי. זוהי דוגמה למנהיגות רוחנית זקופה שאינה מתכופפת בפני שום גורם פוליטי בבואה להכריע הלכה למעשה. מנהיגותו זו ביטאה את גודל השעה והציגה את הנס הא-לוהי באופן ברור. והוא קבע נחרצות כנגד כל המפקפקים: "נאמר הלל עם ברכה. ומי שלא מרוצה - זו בעיה שלו!".

אולם, דווקא הפסיקה האמיצה והנכונה הזו לגבי אמירת הלל בברכה ביום ירושלים האירה באור בוהק ופרדוקסלי את הבעייתיות של פסיקות עבר אחרות. נוצר מצב שהוא פשוט אבסורדי מבחינה

חזרתה של ירושלים העתיקה והר הבית לידינו מסמלת את חזרתו של הלב לאומה

הלכתית והגיונית, וכפי שנבאר מיד. הכרתי אדמו"ר חשוב, תלמיד חכם שמוצאו מהונגריה, שבכל ערב יום העצמאות שלאחר שחרור ירושלים היה עולה לבימה בבית הכנסת שלו, ומול מאות מתפללים זועק מדם ליבו: "אנחנו חיים באבסורד!". מהו האבסורד? "ביום העצמאות אנו אומרים הלל בלי ברכה, על שחרורה של כל ארץ ישראל, ואילו ביום ירושלים, ביום השחרור של חלק מהארץ - אומרים הלל עם ברכה?! איך זה ייתכן?!"

הרי אם אנו מברכים ומהללים את ה' על שחרור חלקה המרכזי של הארץ - עיר הקודש - קל וחומר שעלינו להודות ולברך על הנס הכללי של הקמת המדינה ופתיחת שערי הארץ כולה, שהוא הנס שאפשר את חזרתנו ההיסטורית לארצנו! אותו אדמו"ר נהג לומר בצורה נוקבת, כי ההחלטה המקורית לומר הלל בלי ברכה ביום העצמאות נבעה מחולשה, ופסק: "אסור לנו, עד סוף כל הדורות, להמשיך

אם כן היום בו איבדנו אותה. מה מוסיף אובדן ירושלים על החורבן הלאומי הכללי המצדיק הנצחה נפרדת של יום זה כיום אבל לאומי? העיר ירושלים איננה סתם עוד עיר חשובה או בירה גיאוגרפית. שמה מורכב מהמילים "יראה" ו"שלם" וכדברי המדרש (בראשית רבה פרשה נ"ו): "אברהם קרא אותו - 'יראה' שנאמר: 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה', שם (בן נח) קרא אותו 'שלם', שנאמר: 'מלכי צדק מלך שלם', אמר הקב"ה: אם קורא אני אותו 'יראה' - כשם שקרא אותו אברהם, שם - אדם צדיק מתרעם. ואם קורא אני אותו 'שלם' אברהם - אדם צדיק מתרעם. אלא הריני קורא אותו - 'ירושלים' כמו שקראו שניהם". ירושלים מבטאת אם כן את השלמות, השלמות המוחלטת של עם ישראל. ירושלים היא העיר המאחדת את כלל האומה, ומשום כך, כפי שאומרים חז"ל (בבא קמא פ"ב:): "ירושלים לא נתחלקה לשבטים, אלא שייכת לכולם בשווה. היא המקום בו כל עם ישראל עולה יחד, לפחות שלוש פעמים בשנה, כדי לעבוד את ה' מתוך אחדות גמורה.

אחדות זו של ירושלים איננה אחדות במובן החברתי אלא אחדות הנובעת מתוך הבנה שמדובר במקום קדוש. מקום שבו נעשו עשרה נסים לאבותינו, מקום שאינו עונה לכללי הטבע החומרי. כאשר אנו חוגגים את יום שחרור ירושלים אנו חוגגים את שיבתנו לאותה שלמות לאומית ורוחנית, לחזרת הלב הפועם של האומה למקומו הטבעי.

כאשר שוחררה ירושלים באורח פלאי וניסי בשנת 1967 (תשכ"ז), מציאות מטא-היסטורית טפחה על פנינו ועמדנו פעורי פה מול חסדי ה' הגלויים. בעקבות הנס האדיר הזה, התכנסה המועצה של הרבנות הראשית לישראל כדי לדון בשאלה ההלכתית המתבקשת: כיצד יש להתייחס ליום שחרור ירושלים?

ההחלטה שהתקבלה באופן היסטורי הייתה ברורה: יש לומר הלל שלם ביום זה, ובברכה! החלטה זו התקבלה, בין היתר, משום שהרב הראשי לישראל באותה תקופה היה אדם תקיף מאוד, מנהיג בעל שיעור קומה תורני ומוסרי איתן שקיים בעצמו את הציור "לא תגורו מפני איש". הוא לא נרתע גם מול כוחו של השלטון החילוני. באחת הפעמים, במהלך חגיגות יום העצמאות בשיבת מרכז הרב, ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון, התעמת עמו בתגובה לביקורת מרוממת על חקיקה המנוגדת לתורה, צעק עליו ואמר לו:

התרוממות רוח ווודאות גמורה. אנו מודים לה' על הנסים העצומים והגלויים שעשה עמנו, על גבורתם ומסירות נפשם של חיילי צה"ל שלחמו כאריות לשחרור בירתנו הנצחית, ועל הזכות העצומה והבלתי נתפסת שנפלה בחלקנו לחיות בדור בו ההיסטוריה היהודית חוזרת לפעם במלוא עוזו בארץ הקודש ובירושלים. יהי רצון שנשכיל לשמור על אחדותנו, שלא נוותר לעולם על קודשי האומה, ונזכה לראות בבניינה השלם של ירושלים כמרכז רוחני המאיר לעולם כולו את דבר ה', במהרה בימינו. אמן.

זה השתחררנו מחרפת הפיזור והפיצול, ושכנו אל המקום בו שורה השכינה. חזרתה של ירושלים העתיקה והר הבית לידינו מסמלת את חזרתו של הלב לאומה, את הפוטנציאל לאיחודם של ישראל לאגודה אחת, ואת הדרישה האלוהית מאיתנו לחזור אל המקורות ואל הזהות היהודית המלאה והגאה, ללא רגשי נחיתות מול תרבויות זרות. ביום זה, אל לנו לגמגם או להתנצל. עלינו להתייבב מול ריבוננו של עולם מתוך שמחה וגאווה לאומית זקופה, לברך את ברכת "שהיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", ולקרוא את ההלל בברכה מתוך

שכאשר יהודי נאחז בירושלים, ולא מתוך אינטרס נדל"ני או פוליטי אלא מתוך רגש דתי והיסטורי שורשי שאין לו תחליף - אי אפשר להכניע אותו. זהו ההבדל התהומי בין יהודי החי את היסטוריית הנצח של עמו, לבין אדם המחפש פשרות פוליטיות זמניות. הגויים המכובדים מבינים היטב מהו העם היהודי ומהי ירושלים עבורו. הבעיה הכאובה שלנו היא שלעיתים אנו, היהודים, שוכחים זאת, ומנסים למצוא חן בעיני האומות באמצעות ויתורים חסרי תוחלת על לב ליבה של זהותנו. יום שחרור ירושלים הוא יום של התעוררות לאומית ורוחנית אדירה. ביום

עבודה שבלב

הרב ידידיה זייני - ראש הישיבה

זוקף פפופים: פרור מדרגת הזקיפות וההתנשאות אל הקדש

בין התרת אסורים לזקיפת קומה

ברכות השחר כידוע נועדו להודות לה' על סדרי המציאות המתחדשים עלינו. אנו מברכים "מלביש ערומים" על בגדינו ו"מתיר אסורים" על שחרורנו מכבלי השנייה. אולם, בהגיענו לברכת זוקף כפופים אנו עומדים בתמיהה. מהו פשר ההבדל שבין ברכת 'מתיר אסורים' לברכת 'זוקף פפופים'? לכאורה, אם בברכה הראשונה כבר הודינו על התרתנו מכבלי המיטה והשנייה, הרי שהזקיפה שבאה בעקבותיה נראית כפעולת המשך משנית מכדי לקבוע עליה ברכה נפרדת. התלמוד (ברכות ס':) אמנם מחלק ביניהן בפירוט: "...כי תריץ ויתיב (כשמתיישר ויושב) לימא ברוך מתיר אסורים... כי זקיף לימא ברוך זוקף כפופים". אך נמצאנו שואלים: מתי ייעצר רצף הברכות? האם גם כאשר האדם הולך או רץ נדרש הוא לברך ברכה נוספת? נראה כי אין פער משמעותי בין שתי המדרגות הללו.

יתרה מזאת, עלינו לברר את מושג הכפיפות עצמו: מה רע כל כך בלהיות כפוף? רוב בעלי החיים בעולמו של הקב"ה חיים היטב עם כפיפותם; אדרבה, בזכות ארבע רגליהם הם משיגים יציבות ומהירות הגדולה מזו של האדם. אם היינו רגילים לכך, מה היה כה נורא במציאות זו? וכהמשך ישיר לשאלה זו נשאל שאלה אחרונה ומכריעה: מי אמר שזקיפות הקומה היא דבר טוב כשלעצמו? הרי במסכת קידושין (ל"א.) התלמוד מציין את הבעיה בזקיפות קומה: "אמר רבי יהושע בן לוי אסור לאדם שילך ארבע אמות בקומה זקופה, שנאמר מלא כל הארץ כבודו". רב הונא אף הקפיד לא ללכת בגילוי ראש (ומכאן המקור לכיפה) כי השכינה מעליו, והמהלך בקומה זקופה נראה כמי ש'דוחק רגלי שכינה'? אם כן, מדוע קבעו חכמים ברכה על דבר בעייתי לכאורה?

סתירת המקורות והמאבק על הזקיפות

כדי למצוא את ה'חוט השזור' בבירורנו, עלינו להציב מול דברי

מסכת קידושין את דברי מסכת חגיגה (ט"ז.): "ששה דברים נאמרו בבני אדם - שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה... שלושה כמלאכי השרת יש להם דעת כמלאכי השרת, ומהלכים בקומה זקופה כמלאכי השרת...". נמצאנו עומדים מול סתירה חזיתית: במסכת קידושין הזקיפות נחשבת כדחיקת רגלי שכינה, ואילו במסכת חגיגה (וכן בברכת זוקף כפופים עצמה) היא נחשבת כמעלתנו הנשגבה והידמות למלאכים! לפני שנעסוק בהיבטים הרוחניים, עלינו לעיין בבירור ההלכתי כפי שמובא ב'ערוך השולחן' (או"ח ב', ט'). ההלכה מבארת כי האיסור אינו על עצם היציבה, אלא על נטיית הנפש: "ואין הכוונה שילך שחוח אלא שלא ילך זקוף יותר מדאי בגרון נטוי כדרך הגאים". הזקיפות הנדרשת לשם בריאות הגוף היא מבורכת ואין אנו נדרשים לעקם את גבינו ובכך לפגוע בעמוד השדרה, אך כאשר היא הופכת ל'גרון נטוי' המבטא גאווה, היא הופכת לפסולה. עיקר הבעיה נעוצה אפוא בנפש המשפיעה על העמידה הפיזית.

פרישות פהכנה לקדושה

להעמקת הבירור הרוחני של מהות זקיפות הקומה, אנו נדרשים לפירושו של הראי"ה קוק על סוגיה בתלמוד העוסקת בברכת זוקף כפופים. אומר התלמוד (ברכות י"ב): "ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב: המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך, וכשהוא זוקף זוקף בשם. אמר שמואל מאי טעמא דרב? דכתיב ה' זוקף כפופים. מיתיבי: מפני שמי נחת הוא! מי כתיב בשמי? מפני שמי כתיב... רב ששת כי כרע כרע כחזירא, כי קא זקיף זקיף כחזירא". התלמוד מסיק שהכריעה צריכה להיות במילה 'ברוך', והזקיפה בשם ה', למרות שהיינו יכולים לחשוב שזה הפוך. מדוע כורעים לפני שם ה', וכאשר מגיעים לשם ה' דווקא זוקפים? מבאר הראי"ה קוק ב'עין איה' (ברכות א', קס"ה) יסוד נשגב: "דרך השלמות היא, שבשעה שעדיין לא הגיע האדם לשלימות מעלתו,

רוצים לשתף אותנו בדעתכם או תגובתכם בנושא מסויים?

הארות והצעות יתקבלו בברכה!
מוזמנים לסרוק את הברקוד

אך אותם חרטומים לא יכלו להפוך נחש למטה. היכולת להעלות דבר טבעי למדרגה גבוהה יותר לא הייתה מצויה בידיהם. לעומתם, משה ואהרן כן ידעו להפוך נחש למטה - להפוך את הדבר הטבעי - כפוף לדבר רצוני ובחירי¹.

עם ישראל נקרא "ישר-אל", שכן אנו מצווים ליישר את העיקומים שבמציאות החומרית לרצון ה'. הקדושה היא ההבנה שאיננו כפופים לטבע. כאשר האדם מרים עיניו למעלה הוא מזדקק מעל ה'עפר' של הנחש וזוכה לרפואה כפי שמשה רבינו לימד את עם ישראל לאחר שזלזלו במן ובתכונותיו העל טבעיות ("ונפשנו קצה בלחם הקלוקל"), ונענשו במוות על ידי הנחשים השרפים. התרופה לכך היא לא בהבטה כלפי מטה על הנחש המזדחל בעפר כי לא נחש ממית ונחש מחיה, אלא בהבטה כלפי מעלה - כלפי ה', והבנה שהחטא ממית - הקב"ה משנה את המציאות לפי מעשי האדם.

עשרה שלא התכופפו וחורבנם

חז"ל (תוספתא, שם) מונים עשר דמויות שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם ואיבדו את מה שבידם: "ועפר תאכל כל ימי חיך אתה בקשת להרוג את אדם ולישא את חוה עכשיו ואיבה אשית בינך ובין האשה, נמצאת אומר מה שבקש לא ניתן לו ומה שבידו ניטל ממנו. וכן אתה מוצא בקין קרח ובלעם ודואג ואחיתופל וגחזי אבשלום ואדוניה והמן, שנתנו עיניהם בשאין ראוי להם מה שבקשו לא ניתן להם ומה שבידם ניטל מהם". מה המשותף לכולם? אלו אנשים שקיבלו כוחות אדירים וברכה עצומה - עושר, נבואה או חכמה - אך היה חסר להם דבר אחד: כפיפות לקב"ה. מי שאינו מתכופף לתפקיד שה' ייעד לו ומנסה להשתלט על ברכתם או תפקידם של אחרים, הקב"ה מכופף אותו לגמרי עד שלא משאיר לו אפילו את מה שהיה לו מלכתחילה.

המספר עשר אינו מקרי, לפי המקובלים ישנן עשר ספירות של קליפה כנגד עשר ספירות של קדושה. אותן דמויות שלא הסכימו להתכופף לרצון ה' וגרמו נזק היסטורי אדיר מבטאות את אותם שורשי הרע. המדרש (ב"ר, שם) מדגיש כי לעתיד לבוא כולם יתרפאו חוץ מהנחש ומהגבעונים. כלומר לכולם יש דרך תשובה ותיקון, פרט לנחש ולגבעונים.

1. ועל כן כשמתקרב לקב"ה בתפילה צריך לכרוע בבת אחת כמקל ישר - על האדם להכניע את כוחות חייו החומריים לרצון ה' וליישר את טבעו ה'עגול' - להגביל את כוחות גופו למען רצון ה'. אמנם כאשר האדם כבר מגיע למפגש הישיר עם הקב"ה הוא יכול כבר לזקוף את אט את כל כוחות חייו החומריים ביותר.

- כרע כחירזא (מקל), כי זקיף - זקיף כחיוא (נחש). רש"י מבאר שהזקיפה צריכה להיות לאט, ראשו תחילה ואז גופו, כדי שלא תראה עליו הכפיפות כמשאוי ובדומה להגעה לבית הכנסת שצריכה להיות בזריזות באופן הפוך ליציאה ממנו שצריכה להיות בנחת.

אך מדוע נבחרו דווקא המקל והנחש לבטא את היחס הנכון לכריעה וזקיפה? התוספתא (סוטה ד', ה') והמדרש (ב"ר כ', ה') מגלים לנו כי הנחש הקדמוני היה בתחילה "מהלך בקומה זקופה כאדם". כיוון ש"נתן עיניו במה שאינו ראוי לו וביקש להרוג את אדם", נענש בשינוי דרסטי: "על גחונך

מי שרואה עצמו תמיד
כ'מלאך', דהיינו שליח של ה',
שכל כוחות חייו מוקדשים
לגילוי שכינה בעולם,
זקיפותו היא מעלתו

תלך". הנחש הפך לסמל של הכפיפות המוחלטת לכוחות הטבע והחומר. למרות שקיבל ברכה עצומה בהיותו החיה היחידה המהלכת על שתיים, והחכם ביותר מכל חיות השדה, רצה מה שלא שייך לו ולכן נענש בהיותו הכפוף ביותר והמחובר לחומריות ולאדמה יותר מכל החיות. באופן מרתק, יש קשר הדוק בין הנחש ובין מצרים. הנחש בהיותו מעוקל ומעוגל, מבטא את ה'עגול', המציאות הטבעית גולמית בעולם - בדומה לתכונת העיגול, שיש שיוויון בין כל הנקודות למרכז המעגל, אין ימין ושמאל, אין גדול וקטן - כך בטבע החוקים פועלים באופן שווה על הצדיק והרשע, הטורף והנטרף, ואין מושגי "טוב" או "רע". לעומת זאת, צד ה'יושר' מלמד על פעולת האדם בעולם - בהן תמיד יש מקום להבחין בין טוב לרע, בין גדול לקטן, ובין צודק ללא צודק (וכפי שמבאר זאת הרב קוק בעין איה (ברכות א', מ"ד) עפ"י תורת הסוד). מלכי מצרים היו עונדים על ראשיהם כתר שבמרכזו דמות של נחש מתוך האדרה של המציאות הטבעית, ובניגוד מוחלט אליהם אנו מניחים תפילין בדיוק באותו מקום - תפילין שחייבות להיות דווקא מרובעות וישרות מכל הכיוונים. החרטומים הצליחו להפוך מטה לנחש, דהיינו לשעבד את הבחירה לטבע. את זקיפות הקומה לכפיפות, את צורת האדם לצורת נחש.

ישנם בו הרבה כוחות רעים שצריך לכפותם ולכופפם... במצב שבו האדם טרם זיכך את מידותיו, הנהגת ה'פרישות', הריחוק והסייגים היא הכרחית. אם ייתן ביטוי לכוחות לא מתוקנים, הוא עלול להזיק לעצמו ולעולם. זוהי הכפיפות הנחוצה כשלב של הכנה - עצירה זמנית של כוחות הגוף שאינם מתוקנים דים בכדי לבוא לידי ביטוי במציאות. ברם, התכלית איננה הכפיפות והמניעה, כי אם ההתנשאות אל הקודש. "אבל כאשר יבוא לתכלית של ידיעת השם באמת ירגיש בעצמו כי על ידי הוספת העבודה מתגדלים ומתגברים כל כוחות נפשו מאחר שנהפכו לטוב...". כאשר האדם מגיע ל'ידיעת השם באמת', מתרחש תהליך הפוך: כוחותיו כולם מזדקפים ומתגדלים, שכן כעת הם נהפכו לטוב ורתומים כולם לעבודת ה'. זהו ההבדל המהותי שבין פרישות לקדושה ולכן פרישות תמיד קודמת לקדושה. פרישות היא ריחוק והגבלה, ואילו קדושה היא שימוש בכל כוחות החיים, גם החומריים ביותר, לרצון השם. בסופו של דבר, הטובה השלמה תהיה דווקא שימוש בכל כוחות החיים שהקב"ה נתן בנו באופן של תיקון עולם, וכפי שמסיים הרב קוק: "...א"כ אין הטובה השלמה חולשת הנפש... כ"א עז הנפש וישועתה באלקים חיים".

והיכן מופיעות עוצמות החיים לצד שיא הקדושה? דווקא בבית המקדש! בבית המקדש השתמשו בדברים החומריים ביותר - במתכות היקרות כזהב וכסף, במאכלים משובחים כבשר צלוי ויין ישן, בריח הקטורת המיוחד, ואף בצבעים יקרים כתכלת וארגמן בתוך עבודת הקודש! גם אצלנו, השבת היא מעין הקדושה הזו בה אנו אוכלים יותר לשם שמיים, בניגוד לימי החול שבהם נדרשת לעיתים כפיפות וצמצום באכילה כדי לא להימשך אחר החומר. התכלית היא 'להאיר באור השם ברוב עז וחדווה', ושם כל כוחות הנפש מזדקפים ברוב אומץ. בכך מיושבת הסתירה בין מסכת קידושין למסכת חגיגה: מי שרואה עצמו תמיד כ'מלאך', דהיינו שליח של ה', שכל כוחות חייו מוקדשים לגילוי שכינה בעולם, זקיפותו היא מעלתו. אך מי שזקיפותו נובעת מגאווה אישית הוא דוחק רגלי שכינה. עלינו קודם לכופף את הכוחות הבעייתיים (פרישות), ורק מתוך כך לזקוף אותם לקדושה.

סוד הנחש והמטה

החוט השזור מוביל אותנו אל עומק דברי חז"ל במסכת ברכות (י"ב. - י"ב:), שם מסופר על רב ששת: "רב ששת כי כרע

מתבטאת בכריעות בכל ברכה וברכה... היכולת לכרוע לפני ה' הינה מדרגה ששיאה היה בבית המקדש בהשתחויה מוחלטת של פשוט ידיים ורגליים, במקום בו לאדם הגופני אין קיום עצמאי ולכן עליו להתבטל באופן מוחלט. ודווקא שם הביטול העצמי הופך לשיא הנוכחות: 'עומדים צופים ומשתחוים רוחים'. בית המקדש היא מציאות על טבעית מוחלטת ולכן נדרש ביטול עצמי מוחלט שיביא לחיבור העוצמתי ביותר לרבש"ע. המהר"ל מסיים את דבריו בביאור 'זוקף כפופים'. ברגע שמזכירים את שם ה', יש לזקוף: "כי מצד השם יתברך קיום כל הנמצאים, והוא יתברך זוקף כפופים". מהרגע שהאדם מכיר במלכות ה', הקב"ה שהוא המאפשר קיום לכל הנבראים, זוקף את קומתו.

נמצאנו למדים, כי ברכת "זוקף כפופים" אינה רק הודאה על פעולה פיזית, אלא הצהרה על בירור מדרגה: אנו מודים על היכולת להיות עבדים לה', להיות בעלי דעת וזקיפות קומה הנובעת מדבקות במקור החיים. הקדושה היא ייעוד כוחותינו למטרתם הנשגבה, ורק לאחר שהיינו במדרגת 'פרושים' ניתן להתקדם ל'קדושה' ושם עלינו לזקוף קומה כיחידים וכאומה. יהי רצון שנזכה ללכת תמיד בקומה זקופה של קדושה, המנשאת אותנו ואת העולם כולו אל ה', מתוך הכרה שלמה ש"ה' זוקף כפופים".

נפשנו בשם ה', אנו מגלים את הקומה הזקופה של האומה שחזרה לארצה. גם בחיים הפרטיים, השניה בלילה מסמנת לנו שאיננו "בעלי הבית" על המציאות. בלילה אדם מאבד שליטה ודעת, הוא כפוף לחוקי הטבע. רק מי שעובר את הכפיפות של הלילה והכרה במגבלותיו, יכול להזדקף בבוקר בבחירה חופשית לפעול ברצון ה'! זהו יתרון האדם הזקוף: טווח ראייה גדול יותר המאפשר מבט רוחני (כמו אברהם ויצחק שראו את הענן על ההר בדרכם לעקידה, בניגוד לנעריהם שדמו לחמור המביט רק למטה) ויכולת לפעול תוך כדי התקדמות.

התנשאות אל הקדש דרך התפלה
המהר"ל ב'נתיבות עולם' (נתיב העבודה, "מסכם את המהלך כולו דרך סדר התפילה. התלמוד (ברכות ל"ד). אומר שכל אדם צריך לכרוע בברכת אבות ובברכת מודים, אולם כהן גדול ומלך נדרשים לעוד כריעות והשתחויות. מדוע? "...כי הכהן הגדול כורע בתחילת כל ברכה וברכה דבר זה ידוע כי יש לכהן גדול דבקות בו יתברך מצד כי יש לו קירוב אל השם יתברך...". הכריעה ב"ברוך" היא ביטול המציאות העצמית וזה נכון עבור כל יהודי. אולם לכהן הגדול ולמלך, יש לכרוע בעוד מקומות. ומדוע? לא רק בגלל שמפאת מעמדם הרם הם עלולים ליפול ובגאווה יתירה, אלא גם מהסיבה ההפוכה - דווקא כפיפותם הרבה כלפי הקב"ה היא שהעניקה להם את מדריגתם הגבוהה! קרבתם אל הקב"ה

ומדוע? הנחש הוא האנטיטזה של המציאות המתוקנת - הוא מעקם ומסלף את כל רצון ה', והגבעונים הם האנטיטזה של החסד שעליו העולם נבנה. התיקון הסופי של נזקי הנחש יעשה על ידי המשיח (משיח = נחש בגימטריא), שיגלה כי מאחורי כל המציאות החומרית ישנה יד מכוונת - והכל מובל למטרה האלקית של תיקון העולם.

ממצרים ועד הנה

נמצאנו למדים כי הכפיפות היא שלב הכרחי בדרך לזקיפות האמיתית. גם ברמה הלאומית, עם ישראל ירד למצרים כדי ללמוד מהי כפיפות, על מנת שיוכל אחר כך להיות כפוף רק לה' - "עבדי הם ולא עבדים לעבדים" (ב"מ י'). כפי שמובא במדרש תהילים (קמ"ו): "ה' זוקף כפופים - אלו ישראל שגלו בחוץ לארץ... כפופים לפני שונאיהם". הכפיפות הקשה שסבלנו ממנה בגלות היא שלב הכרחי בדרך לכפיפות האידאלית לקב"ה.

בימינו אנו, לאחר אלפיים שנות גלות וכפיפות, אנו זוכים לראות את גילוי דברי ה' "וְאֵלֶיךָ אֶתְּכֶם קוֹמְמִיּוֹת". הכבוד הלאומי האדיר שנחשף כאשר עם ישראל עומד זקוף מול אויביו, אפילו כאשר מדובר במדינה כמו איראן שעד לפני לא הרבה זמן חששנו מפניה ביותר, והנה כיום טייסנו חגים בחופשיות מעל שמי טהרן בכל זמן שנרצה... כבוד זה אינו נובע מגאווה חיצונית אלא מהכרה במדרגתנו כ"גוי קדוש". כאשר אנו פוגעים במבקשי

להצטרפות לקבוצת
דברי תורה
קצרים של הישיבה
מוזמנים לסרוק
את הברקוד

בשעה טובה יצאה לאור החוברת החדשה
של נשיא הישיבה הרב זייני שליט"א

"בין קוד אתי יהודי לקוד אתי צה"לי"

בנושא מוסר הלחימה של צה"ל לעומת

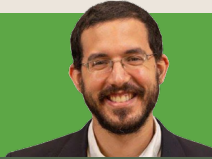
עקרונות היסוד של התפיסה היהודית.

להזמנה סרקו את הברקוד:

חדש!

מחשבה

הרב ברק דגבלי - ר"מ בישיבה

כוונה תחילה

לשיטת רשב"י הכוונה היא זו שיוצרת את המציאות ההלכתית.

כעת, מתוך היסודות הללו, נבין את יחסו של רשב"י לרומאים בצורה יותר עמוקה. כששיבח רבי יהודה את מעשי הרומאים הוא דיבר בשפתו ההלכתית השיטתית. הוא הסתכל על ה"מעשה". יש גשר? זה טוב. זה עוזר לעולם? כן. ועל כן שיבח את מעשיהם. אך רשב"י, נאמן לשיטתו שטעם הדברים הוא המפתח להבנה הרצויה, "כל מה שתיקנו - לא תיקנו אלא לצורך עצמן". רשב"י סירב להגדיר דבר כ"טוב" אם השורש שלו מקולקל. אם הגשר נבנה כדי לגבות מכס (חמדנות), והשוק נבנה למטרות של פריצות, הרי שמבחינה מהותית - אין כאן בניין, אלא חורבן מצופה זהב. רשב"י דורש מאיתנו אמת מוחלטת: אם הבניין הזה משרת את הקדושה יש בו קדושה, אך אם הוא רק "קליפה" חיצונית במעטפת שמטרה לשרת אינטרסים אחרים הרי היא פסולה על אף הצדדים החיוביים שבה.

העולם המערבי ממשיכם של הרומאים מומחה להראות כלפי חוץ כמה הוא כשר, כמה הוא ערכי, אבל האינטרסים הפנימיים שלו אחרים לגמרי. כשם שהחזיר מוציא את טלפיו כלפי חוץ כאומר ראו כי "כשר אני", מסתיר את פנימיותו טמאה, וערכיו השפלים, כך פועל העולם המערבי באופן שיטתי.

בחודש זה בו הלאומיות הישראלית מתעוררת, עלינו לאמץ את גישתו של רשב"י ביחסנו לשורשי הדברים הן במישור הפרטי והן במישור הלאומי.

להחזיר את המשכון כל לילה, וממילא אין איסור לחבול בגד אלמנה עשירה, על אף שהתורה לא חילקה בדבר. דרישת הטעם על פי רשב"י מובילה לפסיקות הלכתיות שונות, ולא רק לדרישת טעמים של הלכות קיימות.

(ב) אחד הביטויים השזורים בתלמוד שמובאים בשם רשב"י הוא כל העומד... כ... דמי ! כדוגמת "כל העומד לזרוק - כזרוק דמי", "כל העומד לפדות - כפדוי דמי" וכן על זה הדרך. מה עומד מאחורי הקביעה הזו? בעולם המעשה, קיים פער של זמן בין הכנה לבין ביצוע. אבל בעולם "הרוחני" אותו מדגיש רשב"י, אם דבר מסוים עתיד לקרות בוודאות - הוא כבר כאן. הפוטנציאל המזוקק חזק יותר מהמציאות הפיזית המעכבת. רשב"י מלמד אותנו להסתכל על היעד. אם הקורבן עומד להגיע למזבח, מבחינה מהותית הוא כבר שם. המבט הזה משנה את כל היחס שלנו לזמן ולתהליכים: אדם נמדד לפי המקום אליו הוא שואף להגיע, ולא דווקא איפה שהוא נמצא כעת.

(ג) בישיבה אנו לומדים מסכת שבת. אחת המחלוקות היסודיות במסכת שבת היא מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון, הוא רשב"י, ב"דבר שאינו מתכוון". רבי שמעון מתיר לכתחילה לגרום למלאכה להיעשות בדבר שאינו מתכוון (אם הייתה אפשרות טכנית שהמלאכה לא תעשה). אצל רשב"י, הגדרת "מלאכה" בשבת תלויה במחשבה. אם הכוונה שלך לא הייתה במלאכה, המעשה האסור לא נעשה. שוב מוכח כי

במרכז חודש אייר אנו מציינים את ל"ג בעומר המזוהה כל כך עם דמותו של התנא רבי שמעון בר יוחאי. דמותו של רשב"י מצטיירת בתלמוד כדמות קשוחה, החלטית, בעלת יחס ברור למעשיהם של הרומאים, שלא מחפשת שום לימוד זכות על מעשיהם הטובים על אף שחכמים בתקופתו לא חששו לעשות זאת. יחסו של רשב"י למעשיהם של הרומאים אינו "הבלחה" רגעית, אלא תוצר של השקפת עולם כללית החובקת את כל עולם התורה על פי גישתו של רשב"י.

כאשר צוללים לעומקן של הסוגיות ההלכתיות בהן רשב"י מעורב, מגלים שמדובר בשיטה תורנית עקבית הקובעת - המציאות הפנימית היא המגדירה את המעשה החיצוני. ולהלן נביא מספר דוגמאות:

(א) במסכת בבא מציעא קט"ו. ישנה מחלוקת יסודית בין רשב"י לרבי יהודה בשאלה האם אנו "דורשים טעמא דקרא". רבי יהודה סובר שאין לנו רשות לשנות את גדרי ההלכה על פי הטעם שנראה לנו הגיוני במצווה. רשב"י, לעומת זאת, סובר שהטעם הוא חלק עיקרי בגוף המצווה. בדיון שם הועלתה השאלה האם מותר למשכן בגד אלמנה עשירה? רשב"י סובר שמותר! והטעם הוא שבאלמנה עניה יש חיוב להחזיר את המשכון כל לילה, ובכך יש חשש ש"להוציא לה שם רע בשכנותיה". טעם זה שייך באלמנה עניה דווקא, שמחויבים להחזיר לה את המשכון כל לילה, אך באישה עשירה שלא חייבים

ניתן להזמין!

מחזור 37 רא"ס

נוסח ליוורנו כמנהג הספרדים בארץ הצבי

עפ"י פסקי הרב אליהו רחמים זייני שליט"א

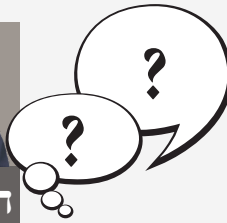

50 ₪

שז"ת

הרב חננאל עמי ישראל זייני - ראש המכון התורני

האלה כשהיו עשרה יהודים, ותוך כדי קיום המצוה יצאו חלק מהנוכחים ולא נשאר מניין - יש לסיים את המצוה. ומכל מקום מסכם התלמוד שמי שיוצא כשבלעדיו אין מניין, עליו אומרים חז"ל את פסוק הפורענות בישעיהו (א', כ"ח): "וְשָׁכַר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יִתְּדוּ וְעֲזָבֵי ה' יִכָּלּוּ". ואין ספק שלא אמרו זאת חז"ל על חיילים שעסוקים במצוה, וכל שכן אם יש מניין כאשר הם יוצאים, כמבואר ברמ"א (אורח חיים סימן נ"ה סעיף ב').

וכתב בשו"ת תרומת הדשן (סימן ט"ו) שאם יצאו חלק מהנוכחים בשעת חזרת הש"ץ, ולא נשאר מניין, יש לסיים את התפילה עד סוף קדיש תתקבל, שהרי בקדיש זה מבקשים שתפילותינו תתקבלנה עם כל שאר תפילות עם ישראל, ואם כן זה מתייחס לתפילה והוא חלק מאותה המצוה. אך הרמב"ם (שו"ת הרמב"ם סימן רי"ט) וחכמים נוספים כתבו שכל מה שאחר חזרת הש"ץ הוא מצוה אחרת. וכן פסק השולחן ערוך (שם). וכתב רבי אברהם בן הרמב"ם בתשובה שהובאה בתחילת ספר מעשה רוקח, שהרמב"ם ראה שבחזרת הש"ץ אנשים אינם עומדים ביראה, ואינם מקישים לש"ץ, אלא עונים לקדושה, ובשאר הזמן מדברים ביניהם שיחה בטלה. ו"יש בזה מכשול גדול, לפי ששיחת האנשים בעוד ששליח צבור מתפלל והם אינם מכוונים לשמוע מבלי היות להם מוסר בעמדם, יש בו מן הזלזול בכבוד שמים", ולכן תיקן שיתפלל הש"ץ את כל התפילה בקול והציבור יחד עמו בלחש, ויאמרו קדושה וברכת כהנים, ויסיימו כולם יחד את התפילה. "ולא חלק עליו אחד מחכמי דורו בזה". ולכן, נכון לסיים את המצוה כמו שצריך עם הציבור, ואח"כ יש להשלים את אשרי יושבי ביתך ו"בוא לציון". אף על פי שבמצב רגיל, אין לחלוץ את התפילין לפני קדושת ובא לציון (עיי' בשולחן ערוך אורח חיים סימן כה סעיף י"ג ובנו"כ שם, ובמגן אברהם סימן תכ"ג סעיף ד').

שם); אבל אין לשלוח אותו לטבול כלים לבד, שמא לא יטבול את הכלים כראוי.

בשולי הדברים חשוב להעיר שאין כזה דבר "גיל חינוך". בתלמוד במסכת סוכה (מ"ב). נאמר כי הכל נמדד לפי התפתחותו של הילד ויכולתו לקיים את המצוה כראוי, וכך אמרו חז"ל: "תנו רבנן: קטן היודע לנענע - חייב בלולב, להתעטף - חייב בציצית, לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין. יודע לדבר - אביו לומדו תורה וקריאת שמע. ... היודע לשמור גופו - אוכלין על גופו טהרות, לשמור את ידיו - אוכלין על ידיו טהרות. ... היודע לשחוט - אוכלין משחיתתו. ... יכול לאכול כזית צלי - שוחטין עליו את הפסח, שנאמר איש לפי אכלו".

שאלה:

שלום הרב,

אנחנו חיילים בסיור בוקר. הצטרפנו למניין מ"ישתבח", ואנו אמורים לעזוב עד סוף חזרת הש"ץ. האם עדיף במהלך חזרת הש"ץ לומר "אשרי" יושבי ביתך, כך שזה יהיה עם תפילין ובמניין; או להקשיב לחזרה, ואז לאחר מכן לאחר זמן לומר אשרי (ללא תפילין ולא במניין)?

תשובה:

כתוב בתלמוד הירושלמי (מגילה פ"ד הלכה ד'): "אין פורסין את שמע פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומר. אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו להן מקצתן גומר. אין נושאים את כפיהן פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר. אין קוראים בתורה פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר. אין מפטירין בנביא פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו להם מקצתן גומר. ועל כולם הוא אומר ועוזבי ה' יכלו". כלומר אי אפשר להעלות ש"ץ או לקיים ברכת כהנים, קריאה בתורה והפטרה, אם אין מניין. ואם התחילו את אחת המצוות

שאלה:

שלום הרב,

האם קטן שהגיע לגיל חינוך (גיל 10) יכול להטביל כלים ולברך?

תשובה:

אמרו חז"ל במסכת חולין (ב'). במשנה הראשונה: "הכל שוחטין ושחיתתן כשרה, חוץ מחרש שוטה וקטן, שמא יקלקלו את שחיתתן. וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן - שחיתתן כשרה". ובמסכת סוכה (מ"ב:) אמרו חז"ל שקטן "היודע לשחוט - אוכלין משחיתתו. אמר רב הונא: והוא שגדול עומד על גביו". ועל פי זה פסק השולחן ערוך (יורה דעה סימן א' סעיף ה') שקטן היודע לשחוט מותר לתת לו לשחוט בתנאי שאדם גדול הבקי בהלכות שחיטה משגיח על הקטן שיבצע את השחיטה על פי כל הדינים. ומתוך כך יש ללמוד שעצם השחיטה כשרה בקטן, וכן הדין במצוות נוספות בהן המצווה נעשית במעשה, ואינה צריכה כוונה מיוחדת. וכתבו רוב חכמי ישראל שטבילה זו אינה צריכה כוונה (ראה בבית יוסף יורה דעה סימן ק"כ סעיף י"ד, ובנו"כ על השו"ע שם), אולם ודאי שיש להסביר לו שיכוון לטהר את הכלים מטומאת הנוכחים.

אולם, בשו"ת תרומת הדשן (סימן רנ"ז) נשאל האם מותר לשלוח ילד לטבול כלים שנקנו מגוי וכתב שאסור לעשות כן כיון שהחוב לטבול כלים הנקנים מהגויים הוא מן התורה, ואין להאמין לקטן על כך שביצע מצוה מהתורה הדורשת מאמץ כלשהו שהרי אמרו חז"ל שאפשר לסמוך על דברי קטן רק בעניינים מדברי חכמים (פסחים ד'). ולכן פסק השולחן ערוך (יורה דעה סימן ק"כ סעיף י"ד): "אין מאמינים קטן על טבילת כלים". וכתב על זה הרמ"א (שם): "אבל אם טבלו לפני גדול, הוי טבילה".

ולכן הילד יכול לטבול את הכלים ולברך בפני אדם גדול (דרכי תשובה על השו"ע

חדשות הישיבה

סדנת אפיית מצות

תלמידי הישיבה התנסו באפיית מצות בסדנה מיוחדת, הכירו את השלבים השונים באפיה, הן בהיבט ההלכתי והן בהיבט המעשי, ובסיומה כבו לקחת איתם הביתה מצות שצמחו עליהן כמו ידיהם.

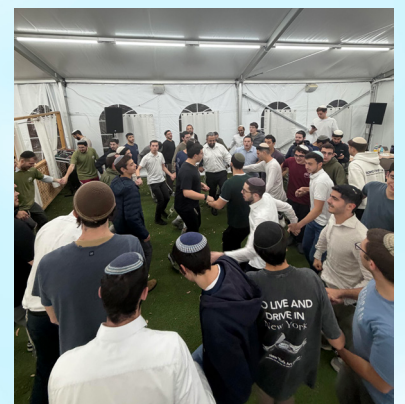
לומוד תורה בכל זמן

גם במהלך התקופה המורכבת מבחינה בטיחותית ועם זאת ניסית לחדש את שחווה עם ישראל לאחרונה, נשארו תלמידי הישיבה ללמוד תורה בשקידה, ובמיוחד בתקופות שכאלה. גם האמצעות לא הוצילו לביטול התורה חלילה והתלמידים ממשיכים ללמוד בצומח ובצדק גם במרחב המוגן. אשרינו מה טוב חלקנו!

סוף זמן חורף

תלמידי הישיבה ציינו את סיומה של תקופת לימוד ארוכה ואינטנסיבית ולאחר שסקצו כל כולם בקודש יצאו הביתה להתרעננות קלה, בין הזמנים, ויחזרו עם הרבה כוחות דקדוקא לזמן קיץ!

עורך ראשי: יהונתן רביבו 058-632-4642
לפרסומים והקדשות בעלון: 050-446-5711

נא לשמור על קדושת הגיליון
כל הזכויות שמורות לישיבת "אור וישועה" חיפה